

Únik z měst na venkov

Téma odchodu z města na venkov je nejen námětem filmových či románových příběhů, ale je také předmětem geografického výzkumu. Předložený text si klade za cíl ukázat, kteří lidé nejčastěji odcházejí z města na venkov a jaké k tomu mají důvody. Na příkladech analýzy vyprávění městských migrantů, kteří se trvale usídlili na venkově, ukazuje, jak tyto lidé vnímají rozdíly mezi životem ve městě a životem na venkově.

Město versus venkov

Na venkově mám svobodu pohybu. Oproti tomu město je nepřehledné, obtížně přístupné, plné lidí, aut, betonu, semaforů, billboardů, hluku a informací. Lidé jsou nahánáni do dopravních koridorů, kde se překotně valí jako proud řeky. Krásná architektura, kulturní vyžití a nabídka obchodů mě už nezajímají. Město pro mě dosloužilo. Na venkově je to jiné. Mám tu více prostoru, mohu sledovat klidnou krajinu, všechno je tu přehlednější a jasnější. Zjistila jsem, že se tu dovedu daleko lépe zbavit stresu a tvořivě využívat vlastní energii. Naučíte se tu mnohem více si vážit toho, co máte. Když mi na záhonku postupně v průběhu léta roste mrkev, tak člověk vidí tu energii, kterou pro svůj život spotřebovává, a je potom daleko ohleduplnější k přírodě. Není to stejné, jako když si tu mrkev koupíte v obchodě. Myslím, že mě přestěhování z města na venkov hodně změnilo. Začala jsem vidět věci jinak. Teď si myslím, že město je dekadentní a že postrádá smysl.

Jedno vyprávění „o cestě z města“ nám pomůže zjistit pozitivní a negativní stránky života v městském a ve venkovském prostoru. Město je na jedné straně charakterizováno svou krásnou architekturou, bohatou nabídkou kulturních akcí, širokou nabídkou služeb a nákupních možností. Na druhé straně je město přeplněné lidmi, auty a jinými podněty. Pro jednoho člověka je čilý městský ruch a dynamika magnetem, touží se procházet po ulicích a sledovat

to hemžení okolo. Pro druhého člověka je městský ruch příliš hlučný, doprava komplikovaná a zdoluhavá, netouží se pohybovat v davu lidí. Venkov je jiný, méně dynamický, méně složitý. Můžete zde žít více v souladu s přirozeným cyklem přírody, můžete si vyjít do volné krajiny nebo se starat o vlastní velkou zahradu. Na druhé straně je venkov místo, odkud odcházejí lidé za prací či studiem do měst, místo, kde jsou omezené možnosti výběru, kde tradice a historie stanovují často strnulá pravidla jednání a chování.

V období klasické industriální urbanizace docházelo k masivní migraci obyvatelstva z venkova do měst za prací. Průmyslová revoluce, demografický přechod a odpoutání lidí od půdy a zemědělských činností vytvořily podmínky pro masivní nárůst koncentrace obyvatelstva ve městech a vznik urbánní civilizace tak, jak ji známe (Horská, Maur, Musil 2002, Šimon 2006). V současnosti je v Česku odlišná situace. K masivním přesunům obyvatelstva mezi městy a venkovem už nedochází, spíše můžeme pozorovat dva podobné silné migrační proudy, jeden z venkova do města (urbanizace) a druhý z města na venkov (kontraurbanizace). Třetím a asi nejvýznamnějším migračním proudem současnosti je suburbanizace neboli migrace z města do jeho zázemí (Ouředníček 2011).

Budeme se podrobněji zabývat tzv. kontraurbanizací, kterou definujeme jako migraci lidí z větších měst na venkov, mimo

zázemí měst. Budou nás zajímat lidé, kteří se rozhodli opustit město a žít na venkově. Kdo jsou tyto lidé? Proč se rozhodli odejít na venkov? Co je odradilo od života ve městě a co je přilákalo k životu na venkově? Na tyto a další otázky se pokusím najít odpovědi v druhé polovině článku.

Kdo utíká z města na venkov?

V posledních letech se v tisku začaly objevovat články, které kritizují životní podmínky v našich městech. Například titulek „Kouzlo Prahy? Lidé chtějí žít tam, kde je příroda“ naznačuje, že život ve městech může být pro některé obyvatele problémový a málo přínosný. Žurnalisté též v rubrikách o životním stylu popisují příběhy lidí, kteří se rozhodli město opustit (například článek: „Ráj na zemi našla rodina v jižních Čechách v bývalé formanské hospodě“). Z odborného vědeckého pohledu se nemůžeme spokojit s několika málo články v novinách. Jako geografů nás zajímá, jestli je stěhování na venkov pouze záležitost několika málo případů, nebo jestli se jedná o společensky významný jev. Připravili jsme proto výzkumný projekt a vydali se do terénu na venkov zjišťovat informace o migračních z měst. Výstupem projektu je zjištění, jaké skupiny lidí v Česku odcházejí z města na venkov a jaké pro to mají důvody.

Navrátilci a odpočinkáři

Do skupiny *navrátilci* a *odpočinkáři* patří především starší obyvatelé, kteří buď již do důchodu odešli, nebo v brzké době odejdou. Odchod do penze pro ně znamená, že přestali být vázáni k místu svého pracoviště a že se mohou snáze stěhovat. Pro mnoho starších lidí je bydlení v panelákovém bytě či činžovním domě v centru města nevhodné, vadí jim hluk, automobilová doprava, nedostatek zeleně v okolí či rostoucí ceny nájmu. Odchod na venkov je možným řešením, jak si splnit sen o klidném stáří v idylickém prostředí venkova. Jako *navrátilce* jsme pojmenovali ty, kteří se vracejí na důchod do svého rodného regionu, do míst, kde mají svoje kořeny. Jako *odpočinkáře* jsme označili ty, kteří ukončili pracovní fázi svého života a chtějí závěrečnou část svého života strávit v kvalitnějším venkovském prostředí, kde mohou rozvíjet svoje koníčky a zájmy.

„Empty nesters“

Empty nesters neboli prázdná hnízda je anglický výraz pro rodiče ve středním věku, jejichž děti dospěly a opatřily si vlastní byd-

Nově přichází obyvatelé investují do oprav venkovských objektů a přispívají k údržbě hmotného dědictví venkova. Foto: K. Šustrová

VÝZKUM A VÝVOJ

lení. Je to právě odchod dětí ze společné domácnosti, který umožní těmto lidem odpoutat se od města. Práce ve městě pro ně přestává být nutností, chtějí se soustředit na kvalitní prožití druhé poloviny svého života. Po přestěhování na venkov žijí z úspor a snaží se najít si práci blízko nového místa bydliště. Život v kvalitním a příjemném prostředí, kde mohou rozvíjet svoje zájmy a schopnosti, je pro ně důležitější než příjmy domácnosti.

Přírodofilci a ekologové

Skupina *přírodofilci a ekologové* je vymezena podle hlavního důvodu k přestěhování z města na venkov, kterým je snaha být blíže přírodě. *Přírodofilci a ekologové* preferují šetrný životní styl, snaží se využívat ke své obživě lokální zdroje a potraviny. Ovoce a zeleninu nenakupují v supermarketu, ale pěstují si na zahradě. Okolo jejich domu uvidíte drobné domácí zvířectvo, psy nebo koně. *Přírodofilci a ekologové* se svým způsobem života snaží dodržovat tradiční venkovské zvyky a hodnoty. Paradoxně se na udržování českého venkova a tradic podílejí výrazně lidé, kteří se na venkov přestěhovali z města.

Mladí a zodpovědní

Mladí a zodpovědní se stěhují na venkov především kvůli svým dětem. Chtějí, aby vyrůstaly v prostředí venkova, které považují za zdravější, bezpečnější a přirozenější. V současné době se mladí rodiče často stěhují do zázemí větších měst, odkud každý den dojíždějí za prací do města (Oušedníček 2011). Oproti tomu *mladí a zodpovědní* dojíždějí do města pouze výjimečně nebo nepravidelně. Mohou si to dovolit ze dvou důvodů. Buď se jim podařilo nalézt dobré pracovní místo na venkově, nebo jsou zaměstnání „na volné noze“ či v tzv. kreativních profesích, takže mohou pracovat přímo doma nebo na dálku přes internet.

Nedobrovolní vesničané

Nedobrovolní vesničané jsou ti, pro které je život ve městě drahý. Při hledání místa pro bydlení představuje venkov kompromis mezi tím, jaké jsou jejich požadavky na kvalitu bydlení, a tím, jaké jsou jejich finanční možnosti. Na venkově jsou ceny nemovitosti výrazně nižší než ve městech

Volná krajina venkova a možnost starat se o vlastní zvířata láká k bydlení na venkově.
Foto: K. Šustrová

a *nedobrovolní vesničané* si mohou koupit větší byt či dům, než jaký by si za stejné finanční prostředky mohli koupit ve městě. Totéž platí i pro výši nájmu ve městech a na venkově. Možnost lepšího bydlení na venkově je vyvažována horšími možnostmi zaměstnání a nutností dojíždět za prací a službami.

Závěry

Migrace z města na venkov se netýká jedné skupiny obyvatelstva. Na venkov se stěhují různé skupiny obyvatel, které jsou v různém věku či fázi života, a které mají rozličné důvody a motivace k přestěhování na venkov. Ekonomické možnosti domácností migrantů jsou často podmiňujícím faktorem stěhování. Obecně je možné tvrdit, že lidé, pro které je v jejich životě důležitá kariéra a příjmy, budou více vázáni na město a na možnosti, které poskytují. Z města se musí odstěhovat ti, jejichž ekonomická situace a příjmy nepostačují k pokrytí životních nákladů ve městě. Město je příliš drahé na to, aby zde mohli uspokojit svoje životní požadavky a potřeby, například získat kvalitní a cenově dostupné bydlení. Naopak lidé, pro které je důležitější kvalita životního prostředí či environmen-

tálně citlivý životní styl, budou mít spíše tendenci stěhovat se na venkov. Z města se stěhují z vlastní vůle, protože chtějí odejít. Pro jejich přestěhování jsou důležité některé životní události, například odchod dětí z domácnosti či přesun z pracovní fáze života do penze, které jim umožní odpoutat se od života ve městě. Závěrem můžeme konstatovat, že migrace z měst na venkov je významným jevem současnosti, který pozitivně přispívá k vývoji venkovských oblastí.

Martin Šimon, PřF UK v Praze
chlistovak@gmail.com

Príspevek byl vypracován s podporou projektu SP/4i5/212/07 „Suburbánní rozvoj, suburbanizace a urban sprawl v České republice: omezení negativních důsledků na životní prostředí“ (MŽP ČR) a projektu Výzkum kontraurbanizace v České republice: migrace na venkov, životní styl a proměny rezidenčních preferencí (Grantová agentura Univerzity Karlovy v Praze).

Fleeing from Cities to the Country. This article presents a short introduction to the topic of migration into rural areas. Its first section discusses differences and similarities in terms of lifestyles in urban and rural areas. The second part presents the findings of a research project concerning migration into rural areas. Five groups of migrants are distinguished according to their migration strategy and reasons for migrating.

APLIKACE DO VÝUKY:

1. Uvažte, zda byste chtěli jednou bydlet ve městě, nebo na venkově. Napište pozitiva a negativa života ve městě a života na venkově, uveďte příklady. Diskutujte se spolužáky.
2. Zhlédněte vybraný díl seriálu a napište esej o životě městských lidí na venkově.
Ranč U zelené sedmy (TV seriál), 1998, režie M. Balajka, 21 x 55 min [www.csfd.cz/film/69050-ranc-u-zelene-sedmy]

LITERATURA:

- HORSKÁ, P., MAUR, E., MUSIL, J. (2002): Zrod velkoměsta – Urbanizace českých zemí a Evropa. Paseka, Litomyšl.
OUŠEDNÍČEK, M. (2011): Suburbanizace v České republice: aktéři suburbánního rozvoje. Geografické rozhledy, 20, 3, s. 2–5.
ŠIMON, M. (2006): Teoretické přístupy ke studiu urbanizace. Univerzita Karlova v Praze, Přírodovědecká fakulta. Praha. 43 s. [www.urbanizace.wz.cz]